

Vaste Kamercommissie voor Infrastructuur en Waterstaat Memo rondetafelgesprek Luchtkwaliteit 2 juni 2022, 11.00 uur

Vraagstelling commissie:

Een belangrijke vraag is dan ook:

- Welke kansen en uitdagingen zijn er om een betere luchtkwaliteit te realiseren in Nederland, met het oog op verbetering van de gezondheid?

Subvragen zijn:

- Worden alle kansen benut, of is er meer nodig om de luchtkwaliteit te verbeteren? Wat zijn de effecten van het beleid? Wat zijn de meest effectieve maatregelen?
- Hoe verloopt de uitvoering van het beleid, waaronder het Schone Lucht Akkoord? Wat gaat goed, waar zien partijen mogelijkheden voor verbetering? Hoe wordt de wet- en regelgeving beoordeeld?

Introductie rechtspraktijk Wösten juridisch advies

Op basis van een 20-jarige rechtspraktijk is middels het voeren van vele honderden juridische procedures namens omwonenden een scherp beeld gekregen van het (niet-) acteren van het openbaar bestuur, en wat dit in de praktijk voor omwonenden betekent. Dit omvat onder meer de thema's stikstof, fijnstof, endotoxines, zoönosen, Q-koorts en stankhinder door veehouderij.

Stelling 1

Het denken over milieu binnen de overheid is over een brede linie volstrekt onvoldoende, ook buiten de luchtkwaliteit. Er heerst een bizar gebrek aan kennis, ervaring en doorzettingskracht.

Met de wel bekende kennis wordt zwaar onvoldoende gedaan.

Het structureel verzaken van de overheid is een belangrijke verklaring voor onder meer de ernstige watervervuiling, pfas-vervuiling, stikstofschaad, gezondheidsschaad door fijnstof en endotoxines.

Toelichting: van groot belang onderscheid te maken tussen wetgever (meestal: rijksoverheid, soms provincie) en uitvoerder (meestal gemeente, soms provincie).

De wetgever heeft zelden een goed beeld van de besluitpraktijk.

Voorbeeld: de Wet geurhinder en veehouderij. Al minstens 10 jaar herhaaldelijk scherpe signalen dat ernstige problemen bestaan. De verantwoordelijke staatssecretaris blijft stilzitten. Zie recente Zembla tweeluik 'Strijd en Stank'. Met name deel 1 is keurige onderzoeksjournalistiek.

Tweede voorbeeld: al jaren een scherpe roep om normen voor endotoxines en zoönosen uit veehouderij. Opnieuw een harde weigering van het verantwoordelijke ministerie om de uitvoerende overheid (meestal gemeentebesturen) een deugdelijk normenkader beschikbaar te stellen. Overtuigende argumenten voor dit stilzitten ontbreken.

Gelijktijdig speelt dat de uitvoerende (meestal lokale) overheid zelden volledig afhankelijk is van een landelijke wetgeving. Middels lokaal beleid (o.a. bestemmingsplan) heeft een gemeentebestuur vaak wel enige speelruimte. Die wordt echter zelden effectief benut. Op gemeentelijk niveau is zelden gelijktijdig gedurende voldoende jaren de expertise en bestuurlijk draagvlak aanwezig om tot effectief lokaal milieubeleid te komen. Ondernemersbelangen zijn vrijwel altijd veel beter georganiseerd dan milieubelangen. Milieubelangen kunnen soms wel herrie maken maar leiden zelden ook tot effectief beleid.

Stelling 2

Op sommige milieuthema's (o.a. stikstof en CO2) laat het publiek bestuur emissie-/vergunningenhandel toe. Dit komt neer op een civielrechtelijke claim op publiekrechtelijke besluiten. Met het toestaan van vergunningenhandel geeft de overheid de regie uit handen.

Toelichting: indien de overheid toelaat dat milieuemissies door de betrokken bedrijven als bedrijfsvermogen in de boeken kunnen worden genoteerd dan wordt het opleggen van reductieplichten een onbetaalbare kwestie. Dit is de hoofdoorzaak van de impasse in het stikstofdossier. Overigens staat vergunningenhandel haaks op het principe 'de vervuiler betaalt'.

Stelling 3

Publieke bestuurders zijn zwaar naïef over de mogelijkheden van milieutechnieken. Bestuurders hebben bovendien een ernstig probleem met een 'nee' durven verkopen aan bedrijven dan wel zwaardere eisen stellen aan de bedrijfsvoering (smoezen als 'bang voor schadeclaim' enz.).

Toelichting: ondernemers met een uitbreidingsplan moeten doorgaans een vergunning aanvragen. Die vergunning bevat doorgaans diverse technische maatregelen, afhankelijk van de soort onderneming. Bestuurders en omgevingsdiensten beschikken nauwelijks over voldoende kennis en tijd om de milieucclaims kritisch tegen het licht te houden. Omgevingsdiensten en milieuvadvisiebureau's zitten bij elkaar op schoot. Vooral in de agrarische sector is dit een structureel probleem. De bestuurders weten vrijwel nooit waar een handtekening onder wordt gezet, en varen vrijwel blind op de adviezen van de omgevingsdienst.

Stelling 4

De handhaving van milieunormen is zwaar ondermaats. U wordt verwezen naar de rijkspublicaties over dit onderwerp.

Toelichting: de meest recente publicatie is het rapport van Van Aartsen *'Om de leefomgeving Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur'* (maart 2021).

Antwoord op de vragen:

Kansen worden niet benut. Het openbaar bestuur kijkt in veel gevallen lijdzaam toe zonder accuraat optreden. Kansen in overvloed. Kennis en ambities kunnen en moeten fors omhoog. Publiek bestuur moet de regierol terugpakken.

Dit geldt voor uiteenlopende milieuthema's zoals stikstof, stankhinder en endotoxines uit de veehouderij, maar ook voor thema's buiten luchtkwaliteit zoals pfas en watervervuiling. Het verzaken van het openbaar bestuur bij milieuthema's is structureel.

Een simpel voorbeeld, dicht bij huis: houtstook door particulieren. Lees het SLA op dit onderdeel: het is weinig meer dan een reclamefolder. Het SLA is voor een groot deel 'veel praten, weinig doen'.

Effectieve maatregelen volgen uit een scherpe milieuthematisch-specifieke probleemanalyse inclusief het reeds bestaande beleid, herstel van overheidsregie en bepalen van het ambitieniveau, inventarisatie van mogelijke oplossingsrichtingen, het stellen van simpele en begrijpelijke normstellingen en een consequent toezicht op naleving daarvan.

Bestuurders met een goed inzicht, overzicht, stevige ambitie en slagkracht zijn echter geweldig zeldzaam.

Valentijn Wösten, Den Haag, mei 2022